

MOGUĆNOSTI (SAMO)ZAPOŠLJAVANJA U POLJOPRIVREDI

Dr.sc. Husein Mehmedović, e-mail: mehmedovic.gr@gmail.com

J.U.MSS „Gračanica“ 75320 Gračanica, BiH

Dr.sc. Goran Šijan, e-mail: gsijan@ef.uns.ac.rs

Ekonomski fakultet Subotica, 24000 Subotica, Republika Srbija

MSc Branko Veselinović, e-mail: tvbranko@gmail.com

Radio Televizija Srbije, 11000 Beograd, Republika Srbija

Sažetak: Nastanak ekonomsko-finansijske krize u svijetu odrazio se na BiH. U ovakvim uslovima ekonomski agenti u BiH su ostali iznenađeni, a ekonomsko-finansijska kriza je najviše pogodila mlade nezaposlene ljude. Zbog nedostatka radnih mjesta u postojećim preduzećima veliki broj mladih nije u mogućnosti da pronađe posao. Nadalje, državne institucije zadužene za oblast zapošljavanja nisu se snašle kako bi pomogle mladima da dođu do posla. Trenutno se 60% mladih izjasnilo da žele napustiti zemlju. Da bi se ovaj trend odlaska ublažio potrebno je otvoriti nova radna mjesta u privrednim granama u kojima BiH ima komparativne prednosti, a jedna od njih je poljoprivredna proizvodnja. Ovaj rad se upravo bavi ovim problemom pošto poljoprivreda omogućava zapošljavanje u oblasti primarne proizvodnje i prerade poljoprivrednih proizvoda. Prezentirani model pruža teorijsko-metodološku osnovu za otvaranje malih porodičnih preduzeća na poljoprivrednim imanjima u ruralnim područjima BiH. Na ovaj način se omogućava mladima da ostanu na porodičnim imanjima. Prema prezentiranom modelu, nosilac aktivnosti bi trebale da budu opštinske službe za poduzetništvo i poljoprivredu. Ove službe bi osnivale po jednu poljoprivrednu zadrugu u svakom seoskom naselju. Najvažniji zadatak zadruga bi bio da pomognu mladima prilikom otvaranja i poslovanja malih porodičnih preduzeća na seoskim porodičnim imanjima.

Ključne riječi: Poljoprivredna proizvodnja, zapošljavanje, porodična preduzeća, porodična poljoprivredna imanja

THE POSSIBILITIES OF (SELF)EMPLOYMENT IN AGRICULTURE

Abstract: The advent of the world economic and financial crises have impacted Bosnia and Herzegovina (BiH). In these circumstances economic agents in Bosnia and Herzegovina were surprised, and the crisis hit the young unemployed people the most. Due to lack of workplaces in current enterprises, the majority of young people are unable to find a job. Furthermore, government institutions in charge of the field of employment were unable to help people find a job. Currently, about 60% of young population has revealed their preference towards leaving the country. In order to mitigate this trend it is necessary to create new workplaces in sectors where Bosnia and Herzegovina has comparative advantages, and one of them is agricultural production. This paper just deals with this problem, having in mind that agricultural production allows employment in the field of primary production and processing agricultural products. The presented model offers the theoretical and methodological foundation for creating the small family enterprises around the agricultural family farms in rural areas of Bosnia and Herzegovina. In this way the young population is allowed to stay on the family farms. According to the presented model, the key player should be the local municipal offices for entrepreneurship and agriculture. These offices would create one agricultural cooperative in each local village. The most important task of these cooperatives would be to help young people in opening and maintaining business of small family enterprises in rural family farms.

Keywords: Agricultural production, employment, family enterprises, agricultural family farms

1. Uvod

U uslovima ekonomsko-finansijske krize u Bosni i Hercegovini nastupio je problem nezaposlenosti naročito mladih obrazovanih ljudi. Nedostatak radnih mjesta u javnim

preduzećima u javnoj upravi, državnim ustanovama a naročito u privatnim preduzećima naveo je mlade ljude na odlazak iz Bosne i Hercegovine u inostranstvo u potrazi za poslom. Problem odlaska mladih ljudi iz Bosne i Hercegovine ukoliko se ne zaustavi mogao bi da nanese nesagledivu štetu za privredu Bosne i Hercegovine. Pored ovog problema mogao bi nastupiti još veći problem kao što je nedostatak ljudskog potencijala koji će se u narednom periodu negativno odraziti na cjelokupno stanje u državi. Da bi se prevazišao ovaj problem u ruralnim područjima naše zemlje moraju se preduzeti određene mjere, kao što su: otvaranje novih radnih mjesta u poljoprivrednoj proizvodnji i na taj način pokušati zaustaviti trend iseljavanja. Ovaj rad se bavi potencijalnim mogućnostima otvaranja novih radnih mjesta u poljoprivrednoj proizvodnji i preradi poljoprivrednih proizvoda. Trenutno, postoji najviše prostora u oblasti poljoprivredne proizvodnje u ruralnim područjima. Ova područja bi mogla da omoguće nova zapošljavanja mladih nezaposlenih ljudi. Nosilac aktivnosti otvaranja radnih mjesta u ruralnim područjima bi trebala da bude lokalna administracija na čelu sa načelnikom opštine i službom za poljoprivredu i preduzetništvo. Ove službe treba da budu inicijatori osnivanja lokalnih poljoprivrednih zadruga. Zadruga bi zainteresovanim mladim ljudima pomogle otvoriti porodična preduzeća, zatim bi pratile njihov rad, usmjeravale, pomagale i kontrolisale rad porodičnih preduzeća do njihovog osamostaljivanja.

2. Odlazak mladih ljudi u inostranstvo u potrazi za poslom

Ekonomsko-političke okolnosti u kojima se trenutno nalazi Bosna i Hercegovina, pospješuju odlazak mladih ljudi u inostranstvo u potrazi za poslom, što prema procjenama mnogih ekonomskih analitičara predstavlja jedan od najvećih problema u Bosni i Hercegovini. *Prema nedavnim istraživanjima omladinskih informativnih agencija 60% mladih ljudi izrazilo je želju da se odseli iz Bosne i Hercegovine.* Mnogo je razloga za njihov odlazak, dok je najveći problem nezaposlenost i nedostatak radnih mjesta u Bosni i Hercegovini. Drugi razlog je visok stepen korupcije u institucijama vlasti, zatim nejasan ili neiskren politički put kojim se kreće Bosna i Hercegovina zbog čega je neizvjesna evropska i svaka druga budućnost naše zemlje. Zbog izolovanosti po brojnim osnovama investitori zaobilaze našu zemlju, a oni su glavni uslov za masovnije otvaranje radnih mjesta i rješavanje pitanja nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini.¹⁵¹ *Kako zaustaviti trend odlaska mladih ljudi u inostranstvo?* Odgovor na ovo pitanje može biti: *Potrebno je ponuditi veći broj novih radnih mjesta na kojima bi svoje prvo zaposlenje zasnovali mladi obrazovani ljudi.* Znači, rješenje ovog problema je vrlo jednostavno, samo je potrebno više iskrene volje i želje za rješavanje ovog problema.

Bosna i Hercegovina je jedna od najsiriomašnjih zemalja Evrope, iz koje svakim danom gledamo „odliv mozgova“ u jednom pravcu, bez veće želje za ponovnim povratkom. Naša zemlja je poznata kao rasadnik pametnih i obrazovanih ljudi. Ovo je jedan od najznačajnijih razloga da pokušamo zadržati mlade, pametne i obrazovane ljude. Bez obzira na potencijal koji posjeduju ovi ljudi. Potrebno je mnogo više uraditi, kako bi naši ljudi radili u Bosni i Hercegovini, te na taj način doprinjeli ličnom samopotvrđivanju, usavršavanju i ekonomskom razvoju zemlje.

Bosanskohercegovačke vlasti moraju shvatiti da mladi, pametni i obrazovani ljudi nisu Bogom dati, pa su tek tako pametni i bistri. Da bi došli do mladih i pametnih ljudi potrebno je

¹⁵¹ www.buka.com/novost/42075/nezaposlenost-je-glavni -razlog-odlaska-mladih-iz-biih-Muamer Logo, intervju-preuzeto:26.09.2016.

mnogo uložiti u njihovo formalno obrazovanje, što košta državu, jer ona mora velikim dijelom obezbijediti sredstva za školovanje mladih ljudi. Nakon završenog formalnog obrazovanja mladi ljudi u potrazi za poslom odlaze u inostranstvo, tako da naša zemlja besplatno ustupa mlade obrazovane ljude zemljama Zapadne Evrope, Amerike, Australije, Zalivskim i drugima zemljama.

Ulaganja u obrazovanje i naučno-tehnička istraživanja u Bosni i Hercegovini su veoma mala. Ulaganja nisu dovoljna za unapređenje naučnih istraživanja, što bi zadržalo mlade ljude u Bosni i Hercegovini. Pored nemogućnosti zapošljavanja mladih ljudi u Bosni i Hercegovini jedan od razloga odlaska mladih ljudi je nedovoljno ulaganje u mlade i njihovo učešće sa svojim vršnjacima na međunarodnim takmičenjima, simpozijumima i konferencijama na kojima bi mladi ljudi dobili priliku da se takmiče sa kolegama iz ekonomski razvijenijih zemlja Evrope, Amerike, Australije i drugih razvijenih zemalja.

Nažalost svima su puna usta o zapošljavanju mladih ljudi, dok se ništa konkretno ne čini od strane političkih elita na vlasti. One se nezaposlenih mladih ljudi jedino sjete pred izbore koji se održavaju svake dvije godine, kada su im mladi ljudi potrebni radi glasova. U predizbornim kampanjama skoro sve političke partije nude razne programe zapošljavanja mladih, a nakon završenih izbora mladi više nikoga ne interesuju. Mladi su tada na dnu ljestvice prioriteta. Tome u prilog ide činjenica da se iz budžeta za stipendiranje mladih koji ostvare pravo na stipendiju, na mjesečnom nivou izdvaja u prosjeku oko 100 KM. Ukoliko ovaj iznos uporedimo sa stipendijom u drugim zemljama, bit će nam jasno da je ovaj iznos sramotno nizak. *Često se postavlja pitanje, zašto su mladi ljudi pasivni, zašto nisu aktivniji u traženju posla?* Mnogi smatraju da mladi ljudi ne žele raditi. Nije istina da mladi ljudi nisu zainteresovani za radni angažman. Mladi ljudi nisu spremni da ih poslodavci ponižavaju sramotno niskim platama i dnevnicama koje im nude za njihov radni angažman. *Također, mladi ljudi nisu spremni da njihovo znanje, rad i trud stican višegodišnjim školovanjem poslodavci podcjenjuju, omaložavaju i ismijavaju na radnim mjestima koje im nude, bez mogućnosti sindikalnog organizovanja i drugih prava koja im po zakonu pripadaju.* Mnogo toga je potrebno promijeniti, kako bi se mladi ljudi zadržali u Bosni i Hercegovini. Mladima nije potrebno mnogo. Ukoliko se mladim ljudima pruži prilika, oni će tu priliku iskoristiti. S obzirom da vladajuće elite nisu dovoljno uradile na zadržavanju mladih ljudi, a nema konkretnih prijedloga projekata koji bi mladim ljudima dali nadu i mogućnost zapošljavanja u Bosni i Hercegovini. Ukoliko se ponudi pravo rješenje izlaska iz ekonomsko-finanisijske krize i ponude konkretni modeli zapošljavanja mladih obrazovanih ljudi, može se usporiti ili čak zaustaviti odlazak mladih ljudi iz Bosne i Hercegovine.

3. Bosna i Hercegovina je prva u svijetu po nezaposlenosti mladih

Slabo razvijena privreda je jedan od brojnih problema u Bosni i Hercegovini, dok je nezaposlenost jedan od najvećih. U Bosni i Hercegovini je trenutno na zavodima za zapošljavanje preko 500.000 prijavljenih nezaposlenih radno sposobnih stanovnika. Sistem obrazovanja nije adekvatno riješen, tako da doprinosi sve većem broju nezaposlenih ljudi nakon završetka formalnog obrazovanja.

Mladi ljudi se svakodnevno suočavaju sa problemom pronalaska posla, naročito prvog zaposlenja bez prethodnog radnog iskustva. Ovaj problem je teško riješiti u postojećem obrazovnom sistemu, koji je uspostavljen tako da učenicima i studentima pruža prilično

zastarjela stručno-teoretska znanja, bez mogućnosti njihove praktične primjene. Poslodavci prilikom potražnje za radnom snagom postavljaju uslov, prethodnog radnog iskustva u struci. Taj uslov često predstavlja nemoguću misiju za mlade ljude prilikom traženja posla.

Trenutno je u cijeloj regiji problem sa pronalaskom posla, ali je najteža situacija u Bosni i Hercegovini. Bez obzira na tešku situaciju u oblasti zapošljavanja u svim zemljama regiona, Bosna i Hercegovina ima trenutno najveći broj nezaposlenih ljudi koji iznosi 42,81%.

Na osnovu podataka nedavnih istraživanja francuskog geopolitologa Nikole A. Stevanovića, Bosna i Hercegovina je *peta u svijetu po „odlivu mozgova“* zbog nedostatka perspektive za mlade kojih je prema objavljenim podacima nezaposleno čak 62,8%. Ovolika nezaposlenost svrstava Bosnu i Hercegovinu na prvo mjesto u svijetu. Zanimljivo je da po „odlivu mozgova“ Srbija se nalazi na drugom mjestu, iako je nezaposlenost u ovoj zemlji dva i po puta manja i iznosi 17,3%. Prema navedenim istraživanjima pored Bosne i Hercegovine i Srbije ni u ostalim zemljama Zapadnog Balkana nije ništa bolje stanje u oblasti zapošljavanja. Opštine sa najvećim brojem nezaposlenih su Jagodinjak u Istočnoj Hrvatskoj, gdje je nezaposlenost 85,17%, te opštine Jezero, nedaleko od Mrkonjić Grada, u kojoj je nezaposlenost 85,7%. Interesantan je podatak da je najbolje trenutno stanje po pitanju nezaposlenosti u okviru zemalja Zapadnog Balkana u Albaniji. Ukoliko uporedimo stopu nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini sa stopom nezaposlenosti u zemljama Evropske Unije gdje je stopa od 22,3%, vidimo da je stopa nezaposlenosti u Evropskoj Uniji u odnosu na stopu nezaposlenosti u Bosnu i Hercegovini dvostruko manja.¹⁵²

Ovakvo stanje u oblasti zapošljavanja mladih u Bosni i Hercegovini moglo bi se promijeniti u narednom periodu. S obzirom da je do sada veliki broj mladih ljudi otišao u inostranstvo u potrazi za poslom. U skorije vrijeme očekuje se pad ponude stručne radne snage na evidencijama zavoda za zapošljavanje. Pretpostavlja se da će na pad ponude radne snage utjecat trenutno smanjen broj učenika i studenata u srednjim školama i fakultetima.

Na osnovu posljednjih izvještaja kantonalnih ministarstava obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine i Ministarstva prosvjete Republike Srpske, uočeno je smanjenje broja upisanih učenika u osnovne, srednje škole i fakultete u odnosu na nekoliko prethodnih godina. Trend smanjenog broja upisanih učenika neminovno će doprinjeti manjoj ponudi radne snage na evidencijama zavoda za zapošljavanje u narednom periodu. Povećan odlazak mladih ljudi u inostranstvo uz smanjenu ponudu u narednom periodu mogu dovesti do stabilizacije i pada stope nezaposlenosti u Bosni i Hercegovini. U postojećim okolnostima uočen je nedostatak pojedinih stručnih zvanja i zanimanja. To predstavlja problem pojedinim preduzetnicima koji u nedostatku stručne radne snage angažuju priučene radnike. Ovi radnici ne mogu adekvatno odgovoriti potrebama poslodavaca. Rješavanjem ovih problema bi trebale da se bave privredne komore, udruženja poslodavaca i ministarstva obrazovanja u dogovoru sa srednjim školama i fakultetima. Na taj način bi se smanjio broj nezaposlenih mladih ljudi na evidenciji zavoda za zapošljavanje, dok bi poslodavci dobili stručnu radnu snagu.

Nije dovoljno samo kritikovati vlast na različitim nivoima, kao što je do sada bio slučaj, a ne činiti ništa kako bi se taj problem prevazišao. Pored vlasti koje imaju zadatak da stvore povoljan ambijent za otvaranje novih radnih mjesta, također i poslodavci treba da prihvate svoj dio odgovornosti zbog ovakvog stanja u oblasti zapošljavanja. Nažalost, u nedostatku

¹⁵² www.vecernji.ba/bih-prva-po-nezaposlenosti-mladih-u-svijetu/Lilijana Vidačak- preuzeto:26.09.2016.

razumjevanja problema nezaposlenosti, mnogi kojima je to posao uglavnom kritikuju mlade ljude. Smatraju da mladi ne žele raditi, već ispijaju kafe po kafićima, posjećuju kladionice i druge objekte u kojima provode vrijeme. Ovakav pristup problemu nezaposlenosti zasigurno neće doprinjeti rješavanju problema. Ovim problemom bi trebalo da se bavi prije svega struka, koja će evidentirati, snimiti situaciju na terenu i na osnovu svih relevantnih podataka dati odgovor za rješenje ovog problema. U poslije ratnom periodu niko se ozbiljno nije bavio ovim problemom, što je zastrašujuće s obzirom na njegovu veličinu. Ukoliko se odmah i sistemski ne pristupi rješavanju ovog problema, doživjet ćemo još veću stopu iseljavanja mladih ljudi iz zemlje, što će da ostavi katastrofalne posljedice na ekonomsko-političku situaciju u Bosni i Hercegovini. Nažalost, mnogi smatraju da ovaj trend iseljavanja mladih ljudi ostavlja veće posljedice od ljudskih gubitaka u ratu. Sigurno ćemo imati velikih problema kada budemo pokušali otkloniti posljedice iseljavanja mladih obrazovanih ljudi koji su već otišli u inostranstvo.

4. Poljoprivreda u službi privrednog razvoja i (samo)zapošljavanja mladih

Poljoprivredna proizvodnja gubi svoju nezavisnost kao izolovana djelatnost i nemože da se razvija bez uspostavljanja funkcionalnih veza sa nizom drugih djelatnosti, koje joj prethode (u kojima se proizvode poljoprivredni inputi) ili je slijede (industrijske grane u kojima se prerađuju poljoprivredni proizvodi, trgovina, odnosno promet finalnih proizvoda do potrošača itd.). Na taj način dolazi do nastanka sistema funkcionalnih i vertikalnih veza više međusobno zavisnih privrednih grana i oblasti koji se naziva agrobiznis ili agroindustrijski kompleks. Primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji pripada centralno mjesto u sistemu agrobiznisa ili agroindustrijskog kompleksa, što potvrđuju mnogi stručnjaci iz ove oblasti, koji poljoprivredi daju centralno mjesto u razvoju neke zemlje.¹⁵³

Poljoprivreda kao najstarija ljudska djelatnost, zahtjeva poznavanje činjenica da je ona u svom razvoju značajno transformisana od tradicionalne do savremene moderne poljoprivrede. Tradicionalna poljoprivreda je prevashodno naturalnog karaktera, usmjerena na podmirenje potreba domaćinstva, koje predstavlja potrošačku jedinicu lica koja zajedno žive na gazdinstvu. Na ovim gazdinstvima osnovni faktori proizvodnje su poljoprivredno zemljište naslijeđeno od prethodnih generacija sa neznatnim izmjenama. Proizvodnja na ovim gazdinstvima je uglavnom svaštarskog karaktera, koju karakteriše nedostatak kvalifikovane radne snage i nedostatak savremene mehanizacije. Dan danas u nekim brdsko planinskim područjima Bosne i Hercegovine postoji obrada poljoprivrednog zemljišta i obavljanje drugih poljoprivrednih radova isključivo uz upotrebu radne stoke kao što su: konji, volovi, magarci i upotrebu tradicionalnih poljoprivrednih alatki bez korištenja hemijskih sredstava. Prinosi na ovim imanjima su relativno skromni, što utiče na nizak obim poljoprivredne proizvodnje i njenu relativno nisku efikasnost i efektivnost. Ovakav način proizvodnje u posljednje vrijeme ima sve veći značaj radi mogućnosti proizvodnje „organske hrane“ koja je sve cjenjenija i traženija na tržištu poljoprivredno-prehrambenih proizvoda.

Prethodno razmatranje poljoprivrede može da nas dovede do zaključka da je poljoprivreda djelatnost čiji su produkti ne samo osnova za neposrednu egzistenciju ljudi, već i uslov za

¹⁵³ Božić.D, Bogdanov.N, Ševarlić.M, (2011.), „Ekonomika poljoprivrede“, Poljoprivredni fakultet Beograd, str.9-11.

povećanje životnog standarda sve više rastuće populacije-dakle, to je djelatnost čija sama priroda kao i zahtjevi za njeno stalno unapređenje, postaju osnovni momenti koji nas stavljaju pred imperativ da poljoprivredu danas shvatamo veoma široko. Međutim, ovako široko poimanje poljoprivrede lahko može da dovede do određenih nesporazuma pri rješavanju niza problema vezanih za kompleks proizvodnje hrane. S druge strane, tretirati poljoprivredu odvojeno-recimo kao „način života“, kao „biznis“, kao „profesiju“, kao „nauku“, kao „sektor privrede“, kao „izvor snabdjevanja hranom“ (preko trgovine)-unaprijed znači zapasti u grešku. Moderna poljoprivreda je, u stvari, kompleks svih ovih pristupa.¹⁵⁴ U odnosu na tradicionalnu poljoprivrednu proizvodnju, kojoj treba posvetiti značajno mjesto u privredi Bosne i Hercegovine, sa razvojem privrede i tržišnog načina privređivanja savremeni poljoprivredni proizvođači se povezuju sa privrednim subjektima u ostalim privrednim granama, što predstavlja savremenu poljoprivrednu proizvodnju. Cilj njihovog povezivanja je međusobna saradnja u kojoj se proizvodi iz poljoprivrede prerađuju i dorađuju u gotove proizvode namjenjene zadovoljavanju određenih potreba ljudi. Ovakva uloga poljoprivredne proizvodnje predstavlja objedinjavajući faktor ostalih privrednih grana i oblasti koji su naslonjeni na poljoprivredu. Naročito oblast prerađivačke industrije koja svoje inpute za proizvodnju obezbjeđuje direktno iz poljoprivrede. Također, dio drugih industrijskih grana proizvodnje je direktno vezan za poljoprivredu pošto obezbjeđuje poljoprivrednu mehanizaciju, mineralna đubriva, sredstva za zaštitu bilja i životinja, stočnu hranu i ostala sredstva potrebna poljoprivrednoj proizvodnji. Ova povezanost poljoprivredu čini objedinjavajućim faktorom privrede jedne zemlje kao što je bosanskohercegovačka. Na ovaj način se konstituiše kompleksan sistem funkcionalnih horizontalnih i vertikalnih veza više međusobno zavisnih privrednih oblasti i grana koji se naziva agrobiznis ili agroindustrijski kompleks.

5. Osnivanje lokalnih poljoprivrednih zadruga

Strategija obnavljanja razvojne propulzije agrarne industrije i unapređenje agrarnog biznisa između ostalog otvorilo bi pitanje uvođenja novog modela aktivne ruralne (razvojne) politike, odnosno sistema kriterijuma i mjera koje treba da preduzme javni faktor na raznim nivoima vlasti u pogledu organizacionih i tržišnih osnova i sagledavanja resursnih prednosti, osnovnih obilježja kulture preduzetništva i rada i drugih specifičnosti ruralnih sredina u funkciji njihove demografske, ekonomske i razvojne revitalizacije.¹⁵⁵ U realizaciji projekta samozapošljavanja mladih u ruralnim područjima Bosne i Hercegovine potrebno je da načelnik opštine na prijedlog opštinske službe za poljoprivredu i preduzetništvo da prijedlog opštinskom vijeću da donese odluku za osnivanje **lokalnih poljoprivrednih zadruga** u ruralnim mjesnim zajednicama. Nakon osnivanja zadruga slijedi realizacija projekta, kroz njegovo redovno praćenje od strane opštinske službe za poljoprivredu i preduzetništvo. Također, ova služba mora u potpunosti biti posvećena realizaciji ovog projekta kroz praćenje svih faza. Pored ove opštinske službe i ostale opštinske službe moraju biti stalno na raspolaganju lokalnim poljoprivrednim zadrugama u praćenju rada porodičnih preduzeća, kako bi svi uočeni nedostaci koji su administrativne prirode bili brzo otklonjeni, na koje prilikom rada nailaze porodična preduzeća. Pored opštinskih administrativno-pravnih nedostataka, sve opštinske

¹⁵⁴ Zorka Vujatović-Zakić,(1984.) „Uvod u ekonomiku i organizaciju moderne poljoprivrede“, Ekonomski fakultet Beograd, str. 54.

¹⁵⁵ Adžić.S, Birovljev.J, Stojić.D, Pejanović.R, Borozan.Đ, Davidović.M, (2014.), “Performanse i razvojne mogućnosti agrarne industrije u AP vojvodini”, Ekonomski fakultet u Subotici i Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad-Subotica, str.158.

službe treba da pokreću inicijative prema kantonalnim, federalnim i državnim organima u cilju otklanjanja administrativno-pravnih nedostataka vezanih za te nivoe vlasti, koji predstavljaju smetnje u radu porodičnih preduzeća.¹⁵⁶

S obzirom da opštinska administracija nije dovoljno osposobljena za obavljanje ovih poslova potrebno joj je pomoći. S obzirom da je opštinski budžet prilično rastegnut posebno na rashodovnoj strani potrebno ga je osloboditi daljeg opterećivanja.

Da opštinski budžet ne bi trpio, *lokalne poljoprivredne zadruge* će se finansirati iz prihoda koje ostvare pružanjem usluga porodičnim preduzećima.¹⁵⁷

Lokalna poljoprivredna zadruga treba da:

- osmišljava poslovne ideje za porodična preduzeća koja nemaju vlastite poslovne ideje, a imaju želju da se bave nekom poljoprivrednom proizvodnjom,
- istražuje tržište za porodična preduzeća koja imaju poslovnu ideju,
- izrađuje poslovne planove za porodična preduzeća koja su odlučila da se počnu baviti nekom poljoprivrednom proizvodnjom,
- pomaže u postupku registracije porodičnih preduzeća,
- podnosi kreditni zahtjev banci agentu za odobravanje finansijskih sredstava za pokretanje porodičnog biznisa,
- posreduje između porodičnih preduzeća i ostalih učesnika u realizaciji projekta,
- angažuje iskusne preduzetnike iz lokalne zajednice da pružaju mentorske usluge novoosnovanim porodičnim preduzećima do njihovog osamostaljivanja,
- prati rad porodičnog preduzeća, od osnivanja do osamostaljivanja,
- usmjerava rad porodičnih preduzeća,
- analizira rad porodičnih preduzeća,
- savjetuje porodična preduzeća,
- radi završne račune porodičnim preduzećima,
- predlaže mjere za unapređenje rada porodičnih preduzeća,
- prati dinamiku vraćanja pristiglih rata kredita sa pripadajućim kamatama,
- stavlja se na raspolaganje svim porodičnim preduzećima po bilo kojem pitanju vezanom za poslovanje preduzeća.

Lokalna poljoprivredna zadruga će svoj rad zasnivati na stručno-konsultantskim poslovima stručnjaka iz različitih struka, zvanja i zanimanja, koje zadruga angažuje u zavisnosti od vrste poslova kojima se bave porodična preduzeća. Zadatak lokalne poljoprivredne zadruge je da uspostavi saradnju sa stručnjacima iz različitih oblasti, da sa njima potpiše ugovore o saradnji i da prati njihov rad, kroz saradnju sa malim porodičnim preduzećima u cilju realizacije poslovnih planova porodičnih preduzeća. *Lokalna poljoprivredna zadruga* će imati stalno zaposlene radnike, **jednog menadžera i tehničkog sekretara** (po potrebi može zaposliti više stručnjaka različitih struka i zanimanja), čiji je zadatak povezivanje porodičnih preduzeća i stručnjaka (spoljnih saradnika), koji će da prate rad porodičnih preduzeća i da im pružaju

¹⁵⁶ Mehmedović. H. "Optimalan model za implementaciju municipalnih obveznica u Bosni i Hercegovini", XI. Međunarodno savjetovanje "Saobraćajni i ekološki problemi država u tranziciji sa aspekta integracije u Evropsku uniju", Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, 22-23. maja 2015. godine.

¹⁵⁷ Mehmedović. H. „Modeli otvaranja i finansiranja malih porodičnih preduzeća“, Ekonomski fakultet, Internacionalnog univerziteta u Travniku, 2016., str.271-272.

usluge koje su u datom trenutku potrebne porodičnim preduzećima. Za svoj rad ovi stručnjaci će primati novčanu nadoknadu, koja će biti regulisana pismenim ugovorom između stručnih lica i porodičnih preduzeća. Ovim ugovorima će se zaštititi interesi svih ugovornih strana. Stručna lica i njihova preduzeća će biti angažovana iz oblasti ekonomije, prava, poljoprivrede, veterine, mašinstva, i drugih oblasti koje u datom trenutku budu potrebne porodičnim preduzećima u njihovom redovnom poslovanju.¹⁵⁸

6. Zaključak

U ovom radu je prepoznat problem i ponuđeno moguće rješenje problema nezaposlenosti mladih ljudi koji je pogodio sve zemlje regiona a naročito Bosnu i Hercegovinu. U uslovima ekonomsko-fnansijske krize država se nije dovoljno snašla u prevazilaženju problema nezaposlenosti mladih ljudi. Lokalne zajednice (opštine) su najbliže mladim ljudima, tako da one mogu najlakše da dođu do ovih ljudi i da im pomognu u otvaranju novih radnih mjesta naročito u ruralnim područjima Bosne i Hercegovine. Mladim ljudima je najlakše da dođu do opštinskih organa vlasti kao što je, načelnik opštine i opštinske službe za poljoprivredu i preduzetništvo, koje im mogu pomoći u otvaranju porodičnih preduzeća. Ove službe u saradnji sa načelnikom opštine treba da pokrenu inicijativu opštinskom vijeću da donese odluku i da saglasnost za otvaranje po jedne poljoprivredne zadruge u svakoj ruralnoj mjesnoj zajednici. Zadatak ovih zadruga je da zainteresovanim mladim nezaposlenim ljudima pomognu otvoriti porodična preduzeća, zatim da prate njihov rad, usmjeravaju ih i kontolišu do njihovog osamostaljivanja. Lokalne poljoprivredne zadruge bi u ruralnim područjima imale zadatak *Agencije za lokalni privredni razvoj*, koja treba da učestvuje u razvoju lokalne zajednice kroz razvoj poljoprivredne proizvodnje. Uz pomoć poticaju u poljoprivredi država treba da forsira poljoprivrednu proizvodnju koja treba da privuče mlade ljude da otvaraju porodična preduzeća na svojim porodičnim imanjima. Na ovaj način se stvaraju uslovi za zapošljavanje novih mladih ljudi i članova njihovih porodica. Ovo je jedan od načina prevazilaženja problema iseljavanja mladih naročito iz ruralnih područja Bosne i Hercegovine.

6. Literatura

- [1] Adžić.S, Birovljev.J, Stojić.D, Pejanović.R, Borozan.Đ, Davidović.M, (2014.), "Performanse i razvojne mogućnosti agrarne industrije u AP Vovodini", Ekonomski fakultet Subotica i Poljoprivredni fakultet u Novom Sadu, Novi Sad-Subotica.
- [2] Božić.D, Bogdanov.N, Ševarlić.M, (2011.), „Ekonomika poljoprivrede“, Poljoprivredni fakultet, Beograd.
- [3] Mehmedović. H. (2016.), „Modeli otvaranja i finansiranja malih porodičnih preduzeća“,Ekonomski fakultet, Internacionalni univerzitet u Travniku.
- [4] Mehmedović. H. "Optimalan model za impementaciju municipalnih obveznica u Bosni iHercegovini“, XI. Međunarodno savjetovanje“ Saobraćajni i ekološki problemi država u tranziciji sa aspekta integracije u Evropsku uniju“, Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku,22-23.maja 2015.godine.

---

¹⁵⁸ Mehmedoviić. H, „Modeli otvaranja i finansiranja malih porodičnih preduzeća“,Ekonomski fakultet, Internacionalnog univerziteta u Travniku, 2016., str.271-272.

XIV MEĐUNARODNA KONFERENCIJA
*KORPORATIVNA SIGURNOST U BiH I ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA
SA EKONOMSKOG, PRAVNOG I KOMUNIKOLOŠKOG ASPEKTA*
XIV INTERNATIONAL CONFERENCE
*CORPORATE SECURITY IN B&H AND THE WESTERN BALKAN COUNTRIES
FROM ECONOMIC, LEGAL AND COMMUNICATION ASPECT*

16.-17. Decembar/December 2016.

- [5] Vujatović-Zakić. Z, (1984.) „Uvod u ekonomiku i organizaciju moderne poljoprivrede“,Ekonomski fakultet Beograd.
- [6] Logo.M,(2016.),nezaposlenost-je-glavni-razlog-odlaska-mladih-iz-bih.
www.buka.com/novost/42075/
- [7] Vidačak.Lj, (2016.)bih-prva-po-nezaposlenosti-mladih-u-svijetu. www.vecernji.ba